

שופטים

קיום העולם, און דעריבער איז דער אויבערשטער ניט מותר אויף א הנהגה וואס איז בסתירה צו „דין“; אבער ווי פאסט צו זאגן „מכל מה שבראתי איני אוהב אלא את הדין“?

(ד) פון דעם וואס דער מדרש גיט א משל פון „הי אוהב את הקטן יותר מכולן“ איז מובן, אז די חביבות פון אידן „עם שאני אוהב“, צוליב וועלכער דער אויבערשטער גיט זיי דעם ענין פון „משפט“, איז בדוגמא צו דער חביבות פון א בן קטן דוקא. ומהאי טעמא ברענגט ער (אין נמשל) דוקא דעם פסוק „כי נער ישראל ואהבהו“ (און ניט פריערדיקע פסוקים ובחומש: „מאהבת ה' אתכם“, „כי אהבך ה'“, וכיו"ב) — ווייל דא (אין דעם ענין פון נתינת משפט ודיו) איז נוגע דוקא די חביבות מצד דעם וואס אידן זיינען „נער (ישראל)“, בן קטן דוקא.

א. אויפן פסוק „שופטים ושוטרים (תתן לה)“ שטייט אי מדרש רבה: „איך לוי, למחיד, למלך שהיו לו בנים הרבה והי אוהב את הקטן יותר מכולן והי לו פרדס אחד והי אוהבו יותר מכל מה שהי לו, אמר המלך נותן אני את הפרדס הזה שאני אוהבו מכל מה שיש לי לבני הקטן שאני אוהבו מכל בני, כך אמר הקב"ה, מכל האומות שבראתי איני אוהב אלא לישראל שנאמר² כי נער ישראל ואהבהו, מכל מה שבראתי איני אוהב אלא את הדין שנאמר³ כי אני ה' אוהב משפט, אמר הקב"ה, נותן אני מה שאהבתי לעם שאני אוהב, הוי שופטים ושוטרים“.

איז ניט מובן:

(א) דער צוועק פון א משל איז דאך צו מוסיף זיין ביאור אין נמשל — וואס גיט צו בנדויז דער משל („למלך שהיו לו בנים הרבה כו' והי לו פרדס אחד כו'“) אויפן נמשל?

ובכלל — דאס וואס מען גיט א דבר חביב ביותר צו דעם וואס איז אוהב ביותר — איז אן ענין פשוט וואס פא-דערט ניט קיין משל!

(ב) לרוב הפשיטות — איז ניט מובן דער „דומה למלך“ — בא יעדער מענשן איז דאך דאס אזוי?

(ג) ווי איז מתאים צו זאגן אז „מכל מה שבראתי איני אוהב אלא את הדין“? „דין“ איז טאקע אן ענין הכרחי צוליב

(4) אבות ספ"א (הובא ביל"ש ריש פרשתנו): על ג' דברים העולם קיים כו'. וראה הנסמן בהערה 7.

(5) ראה בארוכה טור ריש ח"מ. ושינ.

(6) ועוד: איך מתאים הביטוי „אהבה“ בנוגע לדין ומשפט (ע"ד השאלה בד"ה שופטים ושוטרים תרל"ג (קה"ת, תשט"ז) בנוגע ללשון „שמחה“ שנאמר בשיבות למשפט, דמיון השמחה כו").

(7) ראה טור שם בתחלתו (מפ"י רבינו יונה). וראה פרישה שם בארוכה ל"א. אין שייך לומר שבשביל דין אמת ושלוש נברא העולם שהרי אינם אלא ביטול ושמירה מקלקול כו' אכלי אין להם ית' בעצם אותם ג' שום כבוד או נחת רוח. ע"ש.

(8) ואתחנן ז, ח.

(9) תצא כג, ו.

* כ"ה בדפוס ראשון (פפא"מ תע"ב). ולפנינו אבל אם (לכא"י ט"ס) אין.

** כ"ה גם בדפוס ראשון. וצע"מ.

(1) פ"ה ז.

(2) ודשע יא, א.

(3) ישעי' סא, ח.

עס איז דאך אבער ניט מובן טעם הדבר — פארוואס אזא חביבות מיוחדת צו „משפט“ ביז אן דערפאר האט „משפט“ מער שייכות צו אידן ווי אג' דערע עניני תומצ' — ס'איז דאך לכאורה פארקערט, כנ"ל.

אויף דעם איז ר' לוי מקדים דעם משל פון „מלך שהיו לו בנים הרבה כו' והי' לו פרדס אחד כו'“, וואס דער משל פון „פרדס“ איז בדיק ובהדגשה: דער חילוק צווישן פרדס און שדה איז, וואס אין א פרדס וואקסן פירות, פרי העץ, „שאינם מוכרחים לצורך קיום החיות“¹⁷, און „אינן אלא להתענג בהן“¹⁸ — און בשדה וואקסט (בעיקר) תבואה, וואס איז א מזון הכרחי „לצורך קיום חיותן“¹⁹.

דערמיט מאכט ר' לוי קלאר, אז דא רעדט זיך ניט וועגן „משפט“ סתם. משפט בכלל איז אן ענין הכרחי פאר קיום העולם (כנ"ל), נאר המדובר איז וועגן א סוג מיוחד אין משפט, וועלכער איז בדוגמא צו פרדס, וועלכער ברענגט „תענוג“¹⁹ (און דערפאר איז דער פסוק מדגיש „אני ה' אוהב משפט“ — ווייל א זאך וואס שאפט תענוג איז פארבונדן מיט דעם רגש האהבה והחביבות).

און דער סוג מיוחד פון משפט איז: (א) געגעבן געווארן צו אידן דוקא, און (ב) דאס איז פארבונדן דערמיט וואס די חביבות פון אידן ביים אויבערשטן איז בדוגמא צו דער אהבה צו א בן קטן דוקא — „נער ישראל ואוהבהו“, כדלקמן.

ולכאורה, איפכא מסתברא: דער ענין פון „משפט“ — שופטים ושוטרים תתן לך — איז פארבונדן מיט גדלות בכלל, ובפרט גדלות אין שכל, ובלשון הרמב"ם¹⁰ „אין מעמידין בסנהדרין . . אלא אנשים חכמים ונבונים“ מופלגין בחכמת התורה בעלי דעה¹¹ מרובה . . שנאמר¹² והתיצבו שם עמך בדומין לך (למשה) בחכמה כו'“.

ב. ויש לומר הביאור בכל זה:

בפשטות קומט אויס, אז די שייכות דוקא פון „משפט“ (דין) צו אידן, איז ניט אין אזא גרויסער מאס ווי די שייכות פון אנדערע עניני תומצ' צו אידן. ווייל א.ע"פ וואס „מגיד“¹³ דברנו ליעקב חוקיו ומשפטיו — אלו הדינין¹⁴ — לישראל (דוקא), דאך, זיינען אויך „או"ה¹⁵ נצטוו על הדינין שהיא אחת משבע מצות שנצטוו בני נח“, און דאס וואס דער פסוק זאגט „ומשפטים כל ידעום“, באציט זיך דאס נאָר איף „דקדוקי הדין“.

און דאס קומט ר' לוי זאגן, אז דער ענין איז דוקא פארקערט: „משפט“ האָט גאָר א ספעציעלע חביבות ביים אויבערשטן, נאך מער ווי „כל מה שבראתי“, און דער פאר איז עס שייך דוקא צו דעם „עם שאני אוהב“. אשר ע"כ קומט אויס, אז די שייכות פון „משפט“ צו אידן איז מער ווי אנדערע עניני תומצ'.

(10) ה' סנהדרין רפ"ב.

(11) חב"ד — ועד"ז בכ"מ כרמב"ם (ראה הנסמן

בלקו"ש חכ"צ ע' 86 הערה 49).

(12) בהעלותך יא, טו.

(13) תהלים קמז, יט.

(14) תחנומא פרשתנו א.

(15) ל' התחנומא שם. וראה סנהדרין נו, סע"א ואילן. ולהעיר מהשקו"ט אם ב"ג מצווים לדון בפרטי הדינים כמשפטי התורה (ראה אנציקלופדי תלמודית ערך ב"ג ע' שנה). וש"נ.

(16) תהלים שם, כ.

(17) ב"י לטאו"ט סר"ז. וראה שו"ע אדה"ז שם.

(18) טור שם. וראה ב"י ושו"ע אדה"ז שם.

(19) ראה גם נתיבות עולם (להמהר"ל) נתיב הדין בתחלתו; ולכך נקרא המשפט פרדס שהוא טיול ושמחה (אבל שם, שזהו „בכעור שהוא דבר מחוייב ומוכרח“ ע"ש.

ולהעיר אשר במלך מוכרח גם ענין התענוג — ע"ד מלך ביפיו גר).

ג. די הסברה בזה:

אין כללות ענין המשפט זיינען פאראן צוויי פרטים, ובלשון הכתוב — שופטים ושוטרים: „שופטים — דיינין הפוסקים את הדין, ושוטרים — הרודין את העם אחר מצותם . . עד שיקבל עליו את דין השופט“²⁰.

לכאורה דארף אויסקומען, אז שופטים זיינען בלויז אן „אמצעי“ וואס דער-מעגלעכט אז די משפטי התורה זאלן ווערן קלאר און באוואוסט און קענען דורכגעפירט ווערן אין לעבן: אזוי ווי עס קען ווערן א ספק וואס איז דער משפט התורה, דארף מען האבן „שופטים“ — דיינים וועלכע זיינען מברר דעם פסק דין פון תורה: און אויך „שוטרים“, וואס ענינם איז דורכצופירן דעם פסק דין ומשפט בפועל „עד שיקבל עליו את דין השופט“.

וואס לויט דעם קומט אויס, אז שוטרים זיינען (אין א פרט²¹) מער עיקר ווי שופטים, ווייל זיי טוען אויף (דעם עיקר ותכלית —) „שיקבל עליו את הדין“.

אבער ווי דער ענין פון „שופטים“ איז מבואר בתורה, זיינען זיי נישט נאָר כדי מגלה ומודיע זיין לכל העם א קלאַרע הוראה, די דיני ומשפטי התורה, נאָר זיי האבן (אויך) א תוכן און א תפקיד פאָר זיך.

און ווי דער רמב"ם²² איז מתאר דעם

(20) ל' רש"י ריש פרשתנו. וראה תנחומא פרשתנו ב. רמב"ם ריש הל' סנהדרין. וראה לק"ש חל"ד ע' 98 ואילך.

(21) אף ששופטים חשובים יותר משוטרים, כי השוטר הוא רק שליח השופט (ראה רא"ם וגו"א ריש פרשתנו) — מ"מ בנוגע להעיקר והתכלית (קים) הדין בפועל, הוא יותר בשוטרים מכשופטים (ראה תנחומא שם).

(22) ריש הל' ממרים.

מהות פון ב"ד הגדול שבירושלים — וואס איז געווען דער עיקר ויסוד פון אלע שופטים, ש"בכל שעריך²³ — אז „הם עיקר תורה שבעל פה והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל“.

דער רמב"ם זאגט דא דריי פרטים (ושלבים)²⁴ בנוגע דעם תפקיד פון ב"ד הגדול: א) „הם עיקר תורה שבעל פה“ — דאס איז נישט דער ענין פון „עמודי ההוראה“, נאָר דער עיקר פון תורה שבעל פה (ד.ה. נישט נאָר תורה אַלס הוראה, נאָר אויך — לימוד והבנת התורה)²⁵. ב) „והם עמודי ההוראה“ — דער ענין פון ביורר הלכה למעשה שבתורה, הוראה לפועל. ג) „ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל“ — דער תפקיד אז די הוראות הבי"ד זאלן אַרויס-קומען (און אַנקומען) לכל ישראל²⁶.

(23) ראה פרשתנו יו, ח (ובפרש"י ד"ה דברי ריבנות). ולהעיר גם מספרי עה"ם בכל שעריך — להקיש כו'. רמב"ם הל' סנהדרין פ"א הי"ג: קובעין בתחלה כו'. שם הי"ח. ועוד.

(24) ע"פ מ"ש הרמב"ם בהלכה שלאחרי, דמה שלמדו „מפי השמועה“ הוא „תורה שבעל פה“; „מפי דעתם באחת מן המדות כו' נק'. משפט: ו. על פי התורה אשר יורוך“ קאי על „התקנות והגזירות והמנהגות שיררו כו'“ —

יש לומר לכאורה, שזוהי ג"כ כוונת הרמב"ם כאן בג' לשונות אלו: „עיקר תורה שבע"פ“ — מה שלמדו מפי השמועה (קבלה איש מפי איש); „עמודי ההוראה“ — תקנות גזירות ומנהגות; „חק ומשפט יוצא כו'“ — מה שלמדו באחת מן המדות כו'.

אבל משינוי לשון הרמב"ם — „עיקר תורה שבעל פה“ .. עמודי ההוראה .. חק ומשפט יוצא לכל ישראל“ (שבדואר אינם סתם מליצות) משמע שכוונתו (עכ"פ — גם) להמבואר בפנים.

(25) ראה הקדמת הרמב"ם לס' היד בתחלתה: כל המצות .. בפירושן ניתנו .. והמצוה זו פירושה .. ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה. וראה צפצפי"נ שם.

(26) להעיר מהחילוק בין לאסוקי שמעתתא

און אין דעם אלעם איז „לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל“³⁰.

און דאס מיינט דער מדרש „מכל מה שבראתי אני אוהב אלא את הדין“ און אז דער אויבערשטער האט אפגעגעבן משפט ודין צו אידן: דא רעדט זיך נישט וועגן דעם תפקיד פון דורכפירן דין ומשפט אין אלגעמיין (וואס איז פאראן אויך ביי בני נח). נאר וועגן דעם חידוש ענין פון „משפט“ — דער שכל וחכמה פון תורה שבע"פ, וואס דער ענין אין משפט איז נישט צוליב לדעת את המעשה אשר יעשו, צוליב וועלט — ס'איז העכער (ובמילא מער אהוב למעלה) „מכל מה שבראתי“³¹, און דאס איז אפגעגעבן געווארן צו אידן, כנ"ל.

ה. עפ"י וועט מען אויך פארשטיין דעם טעם וואס דאס איז פארבונדן מיט

(30) פרשתנו יו, יא. וראה ספרי ופרשי שם: אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. וראה לקיט ח"ה ע' 127 (והנחמנו בהערה 26 שם). ולהעיר גם מנחיות עולם (להמהר"ל) נתיב התורה פ"א: החכמים הם עצם התורה. ע"ש. ואכ"מ.

(31) ראה פרדס (הובא באוה"ת ריש פרשתנו. סדי"ה שופטים ושוטרים תערי"ב (בהמשך תערי"ב ח"א)) דהספירות כולם נקראו שופטים מצד הבינה. (32) ע"פ המבואר בפנים יומתק השינוי בלשון המדרש בין המשל לממשל — בהמשל אומר „שהיו לו בנים הרבה והי' אוהב את הקטן יותר מכולן והי' לו פרדס כו' אוהבו יותר מכל מה שהי' לו, ואילו בנמשל אומר „אני אוהב אלא לישראל...“ „אני אוהב אלא את הדין“.

כי בהנמשל, ענין ה'פרדס' שבמשפט הי' שלא בערף לשאר עניני הברירה (ולא רק שהוא יותר אוהב מהם). וכן (בנמשל) זה שישאל הם „נער... ואוהבה“ (כדלקמן סעיף ה) אינו בערף לשאר כל האומות.

(*) להעיר ממעשה מרכבה ומעשה בראשית שחוראין אותו פרדס ודוקא בו (ולא בשדה) שיד טיול (רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ד ה"ג). שבתורה הי' סודות התורה כו'.

ד. און דאס איז דער חילוק צווישן דעם ענין פון „שופטים“ ווי דאס איז ביי אידן, און — ווי דאס איז בא בני נח „להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך“³² — א חילוק עיקרי אין עצם מהותם:

ביי ב"נ, איז דער תפקיד פון די שופטים ודיינים בלויז כדי „לדון בשש מצות אלו ולהזהיר את העם“³³; די דינים זיינען צו זיי געגעבן געווארן פאר טיקערהייט, בשלימותם³⁴. נאר וויבאלד נישט יעדער איינער קען אליין (בשכלו) מכוון זיין צום דין לאמיתו, האט די צייט דערצו א.ז.וו. מוז מען האבן דיינים ושופטים וועלכע לערנען די דינים און זיינען מודיע דעם דין המתאים צו דער פאסירונג (און אויך — זיך משתדל זיין, אז די דינים זאלן ווערן דורכגעפירט בפועל — „להזהיר את העם“).

משא"כ ביי בני ישראל איז דער ענין פון שופטים צום אלעם ערשטן — „עיקר תורה שבעל פה“.

צו זיי איז איבערגעגעבן געווארן תורה שבכתב אז זיי זאלען זי לערנען און מפרש ומבאר זיין — תורה שבעל פה: זיי האבן כחה נישט בלויז צו קלאר מאכן ומפרט זיין א דין בתורה, נאר ס'איז כחם (כמובן, לויט כללי התורה) צו מחדש זיין אין תורה³⁵.

אליבא דהלכתא, ופסיד בנוגע 1907 — ראה ב"ב (קל, ב) אין למדין הלכה לא מפי למוד כו' עד שיאמר לו הלכה למעשה (ראה רש"ם שם. לקיט ח"ד ע' 50). רמב"ם הל' ממונים פ"ג ה"ז. וראה בארוכה המשך תרס"ו (ע' שצ ואילך. ע' תו ואילך). (27) לשון הרמב"ם הל' מלכים ספ"ט — מסנהדרין שם, ב.

(28) להעיר מרמב"ם הל' מלכים (פ"י ה"ט): אין מניחין אותו לחדש דת כו' יעמוד בתורתו לא יוסיף ולא יגרע.

(29) ראה בארוכה המשך תרס"ז שם (ע' שפג ואילך. ע' תד ואילך).

(נט פארדעקט מיט זיינע מעלות וכיו"ב)
— זיי זיינען „נער ישראל“.

ובעבודה — דאס שטייט בגילוי ביי
אידן בשעת זיי האלטן זיך קליין³⁸,
בביטול — „ממעטין עצמכם“³⁹ — וואס
מצד דעם ווערן אידן „בעה"ב“ כביכול
אויף תורה.

און דערפאר איז די שייכות פון משפט
צו אידן טיפער און שטארקער ווי אג'—
דערע עניני תומצ', ווייל אין התהוות,
חידוש המשפט דריקט זיך אויס די
„מעלה עצמית“ פון אידן, וואס זיי זיינען
איין מהות כביכול מיטן אויבערשטן,
אלקי ומלך⁴⁰ המשפט.

דערמיט איז אויך מובן וואס מען
ברענגט א משל פון א מלך דוקא —
ווייל אין נמשל, באקומען די אידן (נט)
סתם א זאך וואס איז חביב, נאר א זאך
וואס איז ביכולת נאר פון א מלך צו
געבן — די „בעלות“ אויף משפט, וואס
קומט (כנ"ל) פון אלקי ומלך המשפט.

ו. דער ענין הנ"ל בנוגע צו „משפט“
— זייענדיק אן ענין כללי פון כל (ובכל)
התומצ' — איז פאראן מענינו ביי דעם
קיום פון יעדער מצוה, על ידי כל אחד
ואחת. והביאור:

דער חילוק צווישן „שופטים“ און
„שוטרים“ איז בדומה צום חילוק צווישן
„נעשה“ און „נשמע“: „שופטים“ איז
ענינים — „נשמע“ — דער פאר-
שטאנד⁴¹ פון און מאכן הערן תורה

דער חביבות פון אידן אלס „נער
ישראל“ דוקא³³.

אין דעם ענין פון בירור ההלכות
שבתורה איז נוגע בעיקר³⁴ דער ענין פון
גדלות בשכל וחכמה, כנ"ל, אבער דאס
וואס דער אויבערשטער „גיס אפ“ תורה,
כביכול, צו די (שופטים פון) אידן, באופן
אז זיי זיינען „עיקר תורה שבעל פה“ —
דאס איז נט מצד זייער מעלה בשכל
וחכמה, נאר דערפאר וואס ישראל
וקוב"ה כולא חד³⁵, אידן זיינען, כביכול,
איין זאך מיטן אויבערשטן, מיט נותן
התורה.

און אויף דעם איז א משל די חביבות
פון א בן קטן דוקא. די אהבת האב צו א
בן קטן איז נט פארבונדן מיט מעלות
הבן (ובפרט — גלויות) (ווארום ער איז
דאך נאר א קטן), נאר דערפאר וואס זיי
(האב והבן) זיינען אן עצם אחד³⁶.

ועד'ז' בנמשל בנוגע צו אידן: עס איז
פאראן די חביבות צו אידן מצד דעם
וואס זיי זיינען אן „עם חכם ונבון“³⁷;
אבער די אהבה עצמית פון דעם אוי-
בערשטן צו אידן איז מצד זייער עצם

(33) בהבא לקמן — להעיר (בא"א צפת) מאוה"ת
פרשתנו ע' תמיט ואילך. סדיה שופטים תער"ב
הנ"ל.

(34) אף שצ"ל גם ענין הביטול, ואדרכה —
הטעם שקבעו הלכה כביה ולא כביש (אף שביש
מחודדי טפי" — יבמות יד, א), הוא „מפני שנוחין
כ"י ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהם“
(עירובין יג, ב) — ראה בארוכה סה"מ תרכ"ז ע' (ע'
רעו ואילך. ע' רצ ואילך). המשך תרס"ז ע' תכב
ואילך. לקריש חכ"א ע' 115. ועוד.

(35) להעיר גם מלקריש ח"ט ע' 386-7. וראה שם
הערה 54.

(36) ראה ד"ה כי נער ישראל תרס"ו ע' תקנב.
ובהוצאת תנש"א — ע' תקעז. וראה לקריש חכ"א ע'
20 ואילך (וש"ג). וראה שם הערה 6.

(37) ואתחנן ד, ו.

(38) ראה גם לקריש שם ע' 21.

(39) חולין פט, א. וראה גם פ"י מהרז"ו למד"ר
שם.

(40) ומלך מחדש משפטים (רמב"ם הל' מלכים
ספ"ג. שם פ"ד) ועיין מהר"ץ חיות בס' תורת נביאים
פ"ו (דין מלך ישראל). ואכ"מ.

(41) מ"ל דבר גר כי שומע (שיא ג, ט) וכירב.

להיות לו דירה בתחתונים, אז אלע
„תחתונים“ זאלן ווערן א „דירה“ וכלי צו
גטלעכקייט. בשעת ביי א אידן טוט זיך
אויף בלויז דער „נעשה“ — עשי, קבלת
עול — איז אעפֿ אַז אין דעם דריקט זיך
אויס זיין ביטול צום רצון העליון, איז
דאס אָבער ניט אַז ענין וואָס דרינגט
דורך זיין מציאות בכל פרטי, אויך די
כחות פנימיים:

כדי עס זאל זיך דורכפירן די כוונה
פון „דירה בתחתונים“⁴³ איז ניט גענוג
וואָס אַ איד איז זיך מבטל צום רצון
העליון, נאָר ער כולו ובכל פרטיו מוז
ווערן א „כלי“ („דירה“) צו קדושה, וואָס
דאָס איז דוקא ווען עס איז (אויך) דא
(כוחותיו הפנימיים) „נשמע“, הבנה
והשגה.⁴⁴

ז. ע"ד ווי ס'איז פאראן א מעלה אין
לימוד (והבנת)⁴⁵ התורה („נשמע“) לגבי
קיום המצות — ע"ד זייענע דא די צוויי
ענינים אין קיום כל מצוה גופא:

כידוע⁴⁶, זיינען אין מצוות פאראן
צוויי סוגי כוונות: א) די כוונה כללית
וואָס איז שווה בכל המצוות (חלק דנוסח
הברכה השווה בכל המצוות) — „אשר

ומצוות: און „שוטרים“ טוען אויף דעם
„נעשה“ — די עשי בפועל, כולל אויך
מעשה מלשון כפי⁴⁷ (בדוגמת השוטרים),
וואָס בכללות איז דאָס דער ענין פון
קבלת עול.

קען מען מיינען אַז „נשמע“ איז ניט
קיינ ענין ותכלית פאַר זיך, עס איז נאָר
מעין הכשר מצוה והכנה, וואָס פירט צו
עשיית מצות — האָט מען אויף דעם די
הוראה פון דעם מדרש הגל, אַז דער
אויבערשטער הייסט עס זאַל זיין
„נשמע“ (שופטים) אַלס אַן עבודה
לעצמה.

וואָס דאָס איז אויך איינער פון די
ביאורים אין דעם וואָס דער סדר איז
„נעשה ונשמע“ (נעשה קודם לנשמע) —
דאָס איז ניט נאָר צוליב „נעשה“, אַז די
תנועה פון קבלת עול זאַל זיין בתקפה
ובשלימותה, אַז אַן אַריינמישונג פון
טעמים שכליים מצד „נשמע“, נאָר דאָס
איז אויך צוליב „נשמע“:

ווען דער „נשמע“ קומט פאַר „נעשה“,
קען זיין אַז דער „נשמע“ איז בלויז אַ
הכנה והכשרה צום „נעשה“ — „לימוד
מביא לידי מעשה“:

בשעת אָבער דער „נשמע“ קומט נאָכן
„נעשה“, נאָך דעם וואָס די עשי איז
שוין „אפגעטאָן“ געוואָרן — איז מובן
אַז דער „נשמע“ איז (ניט צוליב
„נעשה“, נאָר) אַן עבודה (ושלימות)
ותכלית פאַר זיך.

והטעם בזה — ווייל די שלימות
החביבות והתענוג דלמעלה איז ווען ביי
אידן איז פאראן אויך די הבנה והשגה
אין עניני תומצ. וואָרומ נתאוו הקב"ה

(43) ועאכויכ מש"כ בחז"ל (מב, ב. תניא ספמ"ד)
„בגין דישתמודעון לוי“, ובע"ח (ש' הכללים ב'
תחלתו) „ויכירו גדולתו“.

(44) ראה אה"ת פרשתנו שם: דירה בתחתונים
... עקב ... שנמשך האור והשפע ע"י צמצום
התורה ומצות וזהו תכלית רצונו ית'. ובהמשך
תע"ב שם (ע' קג): וענין מ"ש שאובה את המשפט
י"ל שזהו מה שיש מעלה בפנימי על המקיף ...
שהמשפט הוא בע"ס. וראה גם לקו"ש שם ע' 22
ואילך.

(45) להעיר שבתושבע"פ צ"ל הלימוד דוקא
בהבנה (שו"ע אדה"ז תאריך ס"ג ס"ב (מג"א סוס"ג).
הל' ת"ת ספ"ב).

(46) ראה לקו"ת שלח מ, א. עטרת ראש נח, סע"ב
ואילך. ובכ"מ.

(42) ב"י לטו"ד סרמ"ח. וראה לקו"ת בחוקות
מח, א. ולהעיר מאגה"ק ס"ב (ק"ח, א"ב) בהפרש
בין „מעשה“ ו„עבודה“ וצ"ק.

פֿאַראַן דער עונג העליון ב"ה (ע"ד הנ"ל, אז דער „נתאוה הקב"ה" איז דוקא צו האָבן אַ דירה בתחתונים, וואָס ווערט אייפגעטאָן דורך דער המשכה (אויך) בפנימיות⁵¹).

ה. אע"פּ אז ביי יעדער מצוה איז פֿאַראַן דער עילוי פון „משפט" (מצד הכוונה ותוכן פרטי שבמצוה זו) — קומט עס אָבער ניט צו דעם עילוי וואָס איז דאָ אין „משפט" כפשוטו.

וואָרום⁵² דער עונג אלקי וואָס איז מלוּבש אין מצות (אין יעדער מצוה אַן אַנדער סוג עונג) — איז נאָר אַ הארה פון דעם עונג העליון ב"ה, וואָס איז מיוחד במהותו ועצמותו ית'; און דער אויבערשטער אַליין איז דאָך פשוט בתכלית הפשיות, און ס'איז ניט שייך ביי אים קיין התחלקות כו', נאָר ער איז דער „מקור התענוגים", וואָס פון דאָרט ווערט נמשך אַ „הארה במצות לכל בחי' כמדריגתה".

און דאָס איז דער איפטו פון „משפט" — „שופטים ושוטרים תתן לך" — וואָס דערמיט ווערט געמיינט (ניט דער ענין פרטי פון משפט, נאָר) ענין הכללי בשייכות צו גאַנץ תומצ' (כנ"ל ס"ד בארוכה). און דערפֿאַר זאָגט מען דערויף „אני ה' אוהב משפט" — ווייל אין דעם שטייט בגלוי (ניט נאָר אַ הארה פון דעם עונג העליון, ווי אין יעדער מצוה פרטית, נאָר) דער מקור התענוג-גים, דער „נתאוה" פון עצמותו ית'.

און דאָס איז אויך דער טעם וואָס דער ענין פון משפט ווערט געגעבן צו אידן מצד דעם וואָס „נער ישראל ואוהבה" — דוקא צוליב זייער (מעלה פון) קטנות

קדשנו במצותיו וציונו", קיום רצון העליון, קבלת עול מצות: ב) די כוונה פרטית וואָס איז פֿאַרבוּנדן מיטן תוכן פרטי וסגולה מיוחדת וואָס איז דאָ אין דער מצוה — „להניח תפלין" [וכמו: רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח איברים" ושס"ה מל"ת כנגד שס"ה גידים — און יעדע מצוה טוט אויף אַ זיכור אין איר אבר און טייל פון מענטשן⁴⁸], וואָס דאָס איז אַן ענין של טעם ודעת.

דער חילוק צווישן די צוויי כוונות איז פֿאַרבוּנדן מיט די צוויי ענינים אין מצות⁴⁹: א) דער רצון העליון ב"ה שבמצות — וואָס אין רצון איז ניטאָ קיין התחלקות, און מצד דעם זיינען אַלע מצוות גלייך. ב) עונג העליון ב"ה (די פנימיות פון דעם רצון העליון שבמצות) — וואָס דער „עונג העליון" איז אַנדערש בכל מצוה.

[ע"ד⁵⁰ ווי דער חילוק צווישן רצון ועונג שבנפש האדם, אַז אין רצון איז ניטאָ קיין התחלקות, דער (תוקף ה)רצון איז גלייך אין אַלע רצונות בשווה; משא"כ אין תענוג איז דאָ התחלקות, אין יעדן כח איז פֿאַראַן אַן אַנדער מין תענוג].

און דערפֿאַר איז פֿאַראַן אַן עילוי אין דער כוונה פרטית פון מצות לגבי דער כוונה כללית⁵⁰ — ווייל אין דעם איז

(47) שכל אבר ואבר אומר לו עשה בי מצוה (הובא בסוף הקדמת סהמ"צ להרמב"ם, והוא בתחומא תצא ב, בשינוי ל' קצת).
(48) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 412 ואילך.
וש"נ.

(49) עיין לקו"ת במדבר ית, א"ב. אוה"ת ר"ה (כרך ה) ע' ב"ק ואילך. וראה לקמן ע' 179 ואילך.
(50) ראה ד"ה אדון עולם תשמ"ג (סה"מ) — מלוּבש ח"א ע' תלב ואילך) התיווך להמבואר ברוב הדרושים (ראה הנסמן בהערה 46. ועוד) — שהכוונה כללית היא למעלה מהכוונה פרטית.

(51) ראה לקו"ש שם ע' 413 ואילך.

(52) ראה בארוכה בכ"ז — אוה"ת ר"ה שם.

בנוגע דעם ענין פון שופר געפינט מען צוויי קצוות⁵⁷: „שופר“ איז מלשון „שפרו מעשיכם“⁵⁸, וואס איז דער ענין פון תענוג; ולאידך, דער קול השופר איז מטיל אימה וחרדה⁵⁹ (היפך העונג).

איז דער צ״צ דערויף מבאר⁶⁰, אז „שופר“ איז די בחינה פון „מקור התענוג גים“ וואס איז אינגאנצן העכער פון גילוי התענוג, און דערפאר איז ער מטיל אימה וחרדה, ווייל דער גילוי פון מקור התענוגים, איז פארבונדן מיט ביטול ופשטיות כנל.

[וכידוע⁶¹ דער משל פון בעש״ט אויף קול שופר, אז דאס איז בדוגמת דעם קול פשוט⁶² פון בנו יחידו של המלך, וואס „אביו יכירו בטביעת עין דקלא“].

אבער מאידך, איז „שופר“ מלשון תענוג, היות אז דאס איז דער מקור

וביטול — ווייל דער פארבונד מיט מקור התענוגים איז⁶³ ניט דורך אן עבודה פון טעם והרגש העונג, וואו ס׳איז נרגש מציאות האדם, נאך אדרבה: דוקא דורך פשיטות פארבינדט מען זיך מיט דער פשיטות שלמעלה⁶⁴.

ט. פ׳ שופטים לייענט מען אלע מאל בתחילת חודש אלול

— ברוב השנים איז שבת פ׳ ראה נאך אין חודש מנא — ש״ח אלול; און אפילו ווען עס פאלט אויס ב״ח אלול, איז עס דער ערשטער טאג ר״ח (ל׳ מנא), אבער א׳ אלול איז אלעמאל כ״פ שופ׳ טים —

איז מובן, אז דער ענין הנ״ל בנוגע צו שופטים האט א שייכות מיוחדת צו חודש אלול, וואס פון די מנהגי ישראל בחודש זה (וועלכע הויבט זיך אן פון א׳ אלול⁶⁵) איז תקיעת שופר דאלול⁶⁶:

גם בחודש תשרי, משאכ שופר דאלול (ואף שיטנו ב״ח — ה״ה סוג אחר לגמרי בתקיעות. ואכ״מ).

(57) ראה בכז — אוה״ת שם פ״ב ופ״ד. ולהעיר מאוה״ת (יהל אור) תהלים ע׳ רצב.

(58) ל׳ המדרש — ויקר פכ״ט, ו. מדרש תהלים פא, ד.

(59) כמש״ (עמוס ג, ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו — הובא בטא״ח (ניכ״) שם בנוגע לאלול.

(60) באוה״ת שם.

(61) הובא בהמשך וכנה תרל״ז פרק ע.

(62) בהמשל שם אומר. קול גדול, אבל בנמשל

אומר „קול פשוט“. וראה בארוכה סידור ד״ה להבין ענין תקיעת ע״פ כוונות הבעש״ט (רמד, ג ואילך) דענין של תקיעת הוא קול פשוט המעורר הפשטיות דלמעלה.

(53) ראה לקו״ת שם (יח, ג). והיינו ע״י אני אוה״ת איך (וראה בהנסמן שם). וראה אוה״ת שם פ״ד — הובא לקמן בפנים.

(54) ע״ד מאמר הבעש״ט (כתר שם טוב בהוספות סקנ״ד (ואילך). ושי״ן דפשטיות העצמות מתגלה בהפשטיות דאיש פשוט.

(55) ראה הדיעות בזה בניכ הטושי״ע או״ח טקפא. ואנו אין לנו אלא הוראת נשיאנו כיך מר״ח אדמרי (היום יום אדר״ח אלול) שביום השני דר״ח אלול מתחילין לתקוע, וביום הראשון תוקעין (רק״) להתלמד.

(56) וכיה בנוגע ההוספה בתהלים (ג״פ ליום). משאכ אמירת לדוד ה׳ אורי גו — שמתחיל בא׳ דר״ח אלול. אבל להעיר, שב׳ ענינים אלו נמשכים

(*) אף שי״ל ששייכים זל״ז — ראה לקו״ש ח״ט ע׳

129 ואילך. שם ע׳ 317 בהערות.

(*) ומסתבר שגם בהמשל הכוונה לקול פשוט, שהרי „מחמת אריכות הזמן שכח גם לשון מדינתו“, והמלך מכירו (רמב״ם ע״י קולו.

(*) אלא שבפנימיות הענינים. זה שתוקעין להתלמד באדר״ח אלול הוא התחלה של ענין השופר — ראה בארוכה לקו״ש חלד״ ע׳ 95 ואילך.

מדרש איז מסיים), אז „מיד אני גואל
אתכם גאולה שלימה“⁶³.

(ממאמר ושיחת ש"פ שופטים תשכ"ז.
ד"ה יו"ט של ר"ה תשמ"ב*)

(63) ראה סדיה שופטים תעריב בביאור סיום
דברי המדרש (דבוכות המשפט, אני. . משרה
קדושת בניכם. . מיד אני גואל אתכם גאולה
שלימה*) — כי עיי המשפט ממשיכים עצמות
אוא"ס. ע"ש. וראה לעיל סעיף ח.

(*) נדפס כולו בסה"מ מלוקט ח"א ע' תכא ואילך.

התענוגים פון וועלכן עס ווערן נמשך
כל מיני תענוג.

וואָס דאָס איז ע"ד וואָס דער מדרש
איז מבאר בנוגע צו משפט — שופטים
ושוטרים תתן לך — אז אין דעם איז
פאָראַן דער „אני ה' אוהב משפט“, און
דערפאָר איז עס פאָרבונדן מיט אידן ווי
זיי זיינען אין דעם אופן פון „נער ישראל
ואוהבהו“, כנ"ל.

ווע"י ענין ה"משפט" (שלימות פון דין
בכלל) ווערט אויפגעטאָן (ווי דער

שופטים ב

ועד"ז בנוגע למנין המצות: כשם ווי ער איז מדייק צו געבן דעם מספר כללי פון אלע מצות של תורה (ווי בסוף ההקדמה — לפני מנין המצות), ומנין מצות התורה הנהוגות לדורות שש מאות ושלש עשרה מצות מהם מצות עשה מאתים וארבעים ושמונה סימן להם כו' ומהם מצות ל"ת שלש מאות וששים וחמש כו' און ער איז עס חוזר וכופל בכמה מקומות — אזוי רעכנט ער אויס בראש כל "הלכה" דעם מספר כללי פון די מצות און אויך דעם מספר פרטי דעשה ול"ת וואס די הלכה אנהאלט אין זיך. ולדוגמא — הלכות יסודי התורה: "יש בכללן עשר מצות שש מצות עשה וארבע מצות ל"ת (און איז ממשיך) וזהו פרטן כו'": און ער איז חוזר ומסכם בסיום פון יעדן פון די י"ד ספרים — דעם מספר כללי ופרטי פון די מצות שבו (ולדוגמא בסו"ס המדע: „נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה חמש ושבעים שש עשרה מהם מצות עשה ותשע וחמשים מצות לא תעשה“).

ועפכ"ז פאדערט זיך ביאור — פאר-וואס שרייבט דא נישט דער רמב"ם (און מען געפינט אויך נישט אז דער רמב"ם זאל ערגעץ אין ספרו היד אנגעבן) דעם

א. נאכדעם ווי דער רמב"ם רעכנט אויס בפרטיות אלע מצות (אין דער הקדמה פון ספרו יד החזקה), איז ער ממשיך: אלה הם תרי"ג מצות שנאמרו לו למשה בסיני הן וכללותיהן ופרטותיהן כו' ויש מצות אחרות שנתחדשו אחר מ"ת וקבעו אותם נביאים וחכמים ופשטו בכל ישראל כגון מקרא מגילה ונר חנוכה ותענית תשעה באב ועירובין ויידים כו' כל אלו המצות שנתחדשו חייבים אנו לקבלם ולשמרם שנאמר: לא תסור מן הדבר וכו'.

וצריך ביאור: אלץ וואס דער רמב"ם שרייבט איז בתכלית הדיוק, און ווען ער ברענגט בחיבורו כמה ענינים איז ער זיי מסכם² ומפרט — ווי מ'געפינט עס לכל לראש בנוגע כללות חבורו: ער איז זיך נישט מסתפק מיט דעם וואס ער איז מקדים³, „וראיתי לחלק חיבור זה הלכות הלכות בכל ענין וענין ואחלק ההלכות לפרקים שבאותו ענין וכל פרק ופרק אחלק אותו להלכות קטנות כדי שיהיו סדורים על פה“, נאר ער איז זיי מונה וסופר (נאכן אויסרעכענען די מצות) „וראיתי לחלק חיבור זה לארבעה עשר ספרים“, און איז מבאר דעם תוכן פון יעדן ספר ושמו און וויפל הלכות יעדער ספר אנטהאלט (ווי בספר המדע: הלכותיו חמש וזה סדרן הלכות... תשובה⁴).

של ארבעה עשר ספרים אלו שמונים ושלש הלכות. אבל מ"ש בסוף כמה ספרים — מספר כל הפרקים שבכל הלכה וסכום הכולל שבכל הספר — צ"ע אם הוא מהרמב"ם (ראה לקו"ש חכ"ז ע' 231 בזה"ל להערה 26).

(5) ולהעיר דכפי הנראה מכמה כת"י ודפוסים וכן מצילות כ"ק דהרמב"ם (נדפס ברמב"ם הוצאת שולזינגער בסופו) חזר וכתב כל ההלכות שבכל ספר — בריש כל ספר: וכל מנין המצות על סדר ההלכות — בריש כל הלכה והלכה.

(1) פרשתנו יו, יא. וצ"ע שלא הזכיר הרמב"ם כאן גם העשה שבוה — אף שהביאו והדגישו בכ"מ. ראה לקמן בפנים ס"ג.

(2) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות לד.
(3) בסוף הקדמתו לספר היד — לפני מנין המצות.
(4) ועד"ז כתב בסוף הקדמתו (אחרי שמפרט כל הי"ד ספרים והמצות שבהם): ונמצאו כל ההלכות